Bosna i Hercegovina, Hrvatska i SR Jugoslavija su prije deset godina bili jedinstveno privredno područje u kojem su najznačajnije odluke, sukladno tada važećim zakonima, donošene za cjelokupno područje. Raspad prethodne Jugoslavije, koja je imala specifičan sustav i temeljem njega odgovarajuću politiku, rezultirao je divergentnim rješavanjem pojedinih problema u svakoj od spomenutih zemalja nakon uspostave samostalnosti. Zato je ponkad izgledalo da jedna zemlja od druge "prepisuju" rješenja iako su ista bila primjeren odgovor na zadani problem. U kojoj se mjeri sada razlikujemo glede privrednog sistema i politike, te što je ostalo od prethodne privredne strukture, svakako bi valjalo istražiti jer bi nalazi takvog istraživanja bili dragocjeni za povećanje učinkovitosti svake pojedine zemlje i svih zajedno. U tom smislu valja odrediti ciljeve ovog rada.

Samoupravni sustav bio je definiran specifičnim rješenjem vlasništva - društvenog vlasništva (koje nije primjereno tretirati kao bezvlasništvo; drugo je pitanje kako smo se prema njemu odnosili) - i udruženim radom koji je na načelima dobrog privrednika osiguravo svoju egzistenciju i egzistenciju drugih na bazi uzajamnosti. Rizik je bio socijaliziran do besmislenosti što je imalo značajne posljedice na učinkovitost. Socijalni mir ostvarivan je putem mekog budžetskog ograničenja. **Ipak, samoupravni sustav će tek trebati ocjeniti i svaka anticipacija u ocjeni izlaže autora nepotrebnim pogreškama.**

Ne ulazeći dalje od inventarizacije želim ukazati na neke politike koje bi valjalo "refleksno" voditi u navedenim zemljama kako bi ovaj devastirani prostor, pored ostalog, mjerama ekonomske politike ubrzao svoj razvoj.

Tečaj u maloj i otvorenoj zemlji je kriterijalna funkcija kao što je to kamatna stopa u velikim zemljama (u smislu veličine tržišta). Nadalje, stabilnost tečaja je dokaz tvrdog budžetskog ograničenja. Drugim rječima, sve zemlje koje su spomenute nemaju ozbiljne alternative tečaju kao nezavisnoj varijabli odnosno kriteriju ekonomske politike. Varijacije na tu temu mogu biti tek varijacije ali one ne bi trebale narušavati suštinu iznesenog.

Porezni sustavi svih navedenih zemalja biti će, u manjoj ili većoj mjeri, vjerojatno, **potrošnog tipa.**
Susjedima valja preporučiti da ispitaju hrvatski porezni sustav jer bi im naša iskustva mogla značajno pomoći u iznalaženju za njih najboljih rješenja. Rashodna strana proračuna svakako valja imati u vidu opće siromaštvo navedenih zemalja kao i problem fikasnih i varijabilnih troškova karakterističnih za male zemlje. Odnos centralne i lokalnih vlasti svakako valja ići u prilog jačanja lokalnih vlasti.
Trošarine valja maksimalno koristiti
u svim navedenim zemljama i to ne samo zbog fiskalnih razloga. I najvažnije, svaka od navedenih zemalja mora shvatiti da neće biti u mogućnosti socijalizirati rizik kao što je to bilo u prethodnom sustavu.
Rizik svakog građanina će se individualizirati što znači kvalitativnu promjenu u odnosu na predhodni sustav.

Vjerojatno će biti potrebno formiranje zajedničke institucije **clearing house** putem koje bi se na specifičan način unapređivao razvoj na spomenutim prostorima. Vjerojatno nedovoljna

fleksibilnost bilo koje od navedenih zemalja bi značila prvenstveno štetu za odnosnu zemlju.

Odnos rada i kapitala biti će u korist kapitala kao što to pokazuje slučaj Hrvatske. Stuapnj **inter nacionalizacije bankarskog sustava**
u Hrvatskoj svakako je najpoznatiji iako ne i jedini primjer.

Pokaže li se dovoljno uvažavanja svake posebno i svih međusobno spomenutih država stvaraju se preduvjeti za ubrzanje uspostave viših oblika suradnje što bi moralo imati pozitivni učinak za odnosne tvrtke a time i za zemlje iz kojih te tvrtke dolaze. U tom smislu bilo bi dobro da vlade spomenutih država osnuju **banku** koja bi izdala obveznice u funkciji razvoja zajedničkih projekata. Isto tako bi trebalo oformiti **međudržavnu komisiju** koja ne bi trebala imati ambicije MITI-ja u određivanju ali svakako bi mogla biti značajna podrška nekom zajedničkom privrednom projektu. Ona nikako ne bi smjela biti više od savjetodavne institucije.

Sadašnjost je još uvijek bremenita prošlošću. Ukoliko se jasno ne odrede stvari tada bi razvoj buduće suradnje mogao biti bitno usporen što bi za sve navedene zemle moglo imati značajne posljedice. Dobre strane prošlosti, gdje ih ima, valja iskoristiti kao razvojnu šansu. Ono što nije dobro valja jasno odrediti kako bi se ovakvi skupovi održavali što češće, te ne bi bili tek načelnog, već specijalističkog, sadržaja koji bi, temeljem analize, mogao uputiti svim zainteresiranim jasnu poruku: što se može, kako i kada se može, i, konačno, zašto se može nešto učini. Stvari moraju biti jasne i prepoznatljive jer je to temeljni iako ne i dostatni uvjet za uspjeh.

Izneseno nikako ne znači da autor ovih redaka nije svjesan svekolikih opasnosti koje stoje svim spomenutim državama u procesu dinamiziranja njihovog razvoja.Osim toga želim eksplicite ukazati na veće mogućnosti razvoja ako je isti zasnovan na suradnji. **To je istovremeno i najbolji put razvoja doborosusjedskih odnosa među suverenim državama.**

Napomena: Teze za raspravu na :Međunarodnoj konferenciji: Perspektive odnosa BiH, Hrvatske i SR Jugoslavije, Zagreb, 17.-19.11.2000.